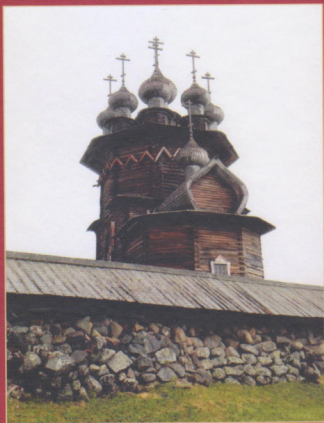

Vladimír
Majakovskij

OBLAK V NOHAVICIACH

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Vladimír
Majakovskij

OBLAK
V NOHAVICIACH

PRELOŽIL
JAROSLAV REZNÍK

Vladimír Majakovskij
Translation© Jaroslav Rezník, 2019
Cover design © Jana Satková, 2019

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

Preklad diela vznikol s podporou Literárneho fondu

VYDAVATESTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Z ruského originálu V. V. Majakovskij: Stichtovorenija; Poemy;
Gosudarstvennoje izdatel'stvo chudožestvennoj literatury, Moskva 1963
za jazykovej spolupráce Natálie Murat Oravcovej preložil Jaroslav Rezník.
Úvodnú esej napísal Jaroslav Rezník
Zodpovedná redaktorka PhDr. Eva Sisková
Obálku s použitím fotografie Drahoša Daloša graficky spracovala Jana Satková
Grafická úprava a sadzba Jana Satková
Tlač P + M Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-105-2

Rakvu mu museli vyrobiť na mieru

Priznám sa hneď na začiatku: v tripolárnom svete poézie mojimi najobľúbenejšími básnikmi sú Miroslav Válek, Sergej Jesenin a Robinson Jeffers. Pre každý prípad to geograficky uzemním: Slováč, Rus a Američan. Válka považujem za najväčšieho európskeho básnika druhej polovice 20. storočia. Viacero jeho básní viem naspamäť, medzi nimi aj kultovú skladbu Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať. Jesenina považujem za najpresvedčivejšieho lyrika 20. storočia. Asi aj preto som sa ešte ako študent naučil naspamäť jeho poemu „Čornyj čelovek“. Po pol storočí, teda celkom nedávno, som ju dokonca prebásnil do rodnej liptovskej slovenčiny. No a Jeffersa milujem preto, že je to najneamerickejší americký básnik všetkých čias. Niet v ňom ani štipka agresie. Preto som mu venoval báseň Spev pre Robinsona J., ktorá sa veľmi páčila Theovi H. Florinovi. Západoeurópska poézia 20. storočia ma veľmi neoslovuje. Nech mi to Rimbaud, Verlaine i Boudelaire so svojou Mrcinou prepáčia. V duchu a pravde, akoby pod čiarou, mal by som sa priznať ešte k poézii nášho jazykovo a všeľijako ináč najbližšieho českého národa. Neveľmi sa mi do toho chce. Slovenská poézia je totiž lepšia ako česká. Ešte tak Wolker a Nezval a pred nimi Mácha so svojím Májom.

Mal by som však písať o Majakovskom, no stále mi tu vychádza paralela s Jeseninom. Ale nie je rovnobežná. Ak som si Sergeja Jesenina zamiloval na prvý pohľad, Vladimíra Majakovského som obdivoval. Nie naraz, ale postupne. No oboch som si od začiatku sprítomňoval nielen ako básnikov, ale aj fyziologicky. Jesenin bol pre mňa nežný lyrik s nežne kučeravými blondavými vlasmi, ktorý si neskôr svoju dedinskú

zakríknutosť kompenzoval provokáciami v moskovských a petrohradských krčmách, a tiež originálnym ľúbostným vzťahom so svetoznámu svetovou tanečnicou Isadorou Duncanovou. Do krčmových a pouličných potýčiek sa vraj často dostával aj preto, že jeho vizáž bola stelesnením krásy pre dúhových chlapcov z Gayovej ulice. No a chudák Jesenin poznal iba dúhu spomedzi disciplinovaných brezových ruských hájov.

Vladimír Majakovskij bol človek i básnik z celkom iného koryta. Výška vyše dvoch metrov, váha dobre nad sto kíl, a to aj v mladom veku, ostro rezaná tvár, dýkovitý pohľad čierneho očí, husté vlasy sčesané dozadu, no neustále padajúce do čela a bas operného speváka. Po ňom chlapi nešli. A ak áno, tak len preto, aby sa votreli do priazne jeho viditeľnej sily. Zato šli po ňom všetky ženy, čo je dosť pravidelný údel všetkých básnikov, vrátane slovenských, aj keď sa Ján Botto nikdy neoženil. Ženy išli po ňom najmä preto, že majú rady všetko veľké. No a Vladimír Vladimírovič písal aj veľkú poéziu.

Táto skutočnosť mi bola jasná už ako študentovi. Spod lyrickej nákovy jeho tvorby som cítil nesmiernu poetickú silu. Imponovala mi aj skutočnosť, že celá jeho básnická, dramatická a do istej miery aj publicistická tvorba bola spoločensky mimoriadne účinná. Navyše, z jeho životného príbehu som vedel, že Majakovskij dokázal vyjsť aj na javisko, na bídu i na tribúnu, hoci by bola aj z parného valca a hromovým hlasom, bez mikrofónu zarecitovať aj tisícovému davu svoje intímne i revolučné verše. Troška mi prekážal jeho originálny rebríkovitý veršolam básní. Často som sa vracal po jeho šteblíkoch na horný okraj knihy, aby som správne pochopil myšlienku, ktorú skrze kratšiu báseň alebo poému zvestoval.

Netreba zadŕhavo tajiť, ale povedať to na rovinu: Vladimír Majakovskij sa ako človek i ako básnik pridal na stranu re-

volúcie. Ako k tomu došlo, to celkom presvedčivo načrtol vo svojom nežne seba ironizujúcom i poetizujúcom životopise s názvom *Ja sám*, ktorý uverejňujeme v druhej časti tejto lyrickej knihy. Básnický i ľudský príbeh Majakovského výrečne hovorí o tom, že napriek všetkej hrôze záverečného roka Prvej svetovej vojny, napriek všetkým výstrelkom októbrovo-novembrovej revolúcie, kultúre v Rusku vychádzala v ústrety: divadlá v Petrohrade i v Moskve hrali, knihy, dokonca i básnické zbierky vychádzali, noviny tiež, a bolo ich neúrekom, literáti sa schádzali a z fungujúcich kaviarní odprevádzali domov zdravotné sestry, korešpondentky i nočné pošťárky s cennými zásielkami pod blúzkami. Vladimír Majakovskij pochopil aj tzv. červený teror, ktorý sa rozpútal v rámci porevolučných rokov občianskej vojny. Nuž hej...! Pravda je však taká, že keby bieli chápavo zasalutovali a buď odišli alebo sa prispôbili, červený teror nemusel byť. Majakovskij pochopil aj Lenina i jeho ústupok pri podpise tzv. brest-litovského mieru začiatkom marca 1918. Bol to nevyhnutný akt na ukončenie nezmyselnej vojny, ktorá svojou sociálnou katastrofickosťou prerastala najmä v Rusku do kataklizmy. A tu sa mi - len tak, ako konšpiratívne korenie, tlačí do klávesnice otázka: keby sa toto nebolo stalo, bolo by vôbec vzniklo Česko- Slovensko?

Majakovskij fandil boľševickej revolúcii. Fandil jej svojím životom, no najmä básnickou tvorbou. Svojím nezameniteľným básnickým rukopisom napísal aj celý rad poém. Medzi nimi aj poému Vladimír Iljič Lenin. Niet pochýb o tom, že ju napísal pod vplyvom Leninovej smrti. V poéme nájdeme aj tieto verše: „Ťažko/ bude/ republike bez Lenina.// Treba zaujať jeho miesto -/ lenže - kým?/ A ako...?“ Akoby tušil, že život ho postrčí niekde inde, akoby smrť postávala pred Chrámom Vasilija Blaženého. No ešte stále bol zaujatý revolúciou. Len tak, pre zaujímavosť - všimnime si ako opísal Lenina Sergej

Jesenin v poéme Belasá Rus. „A nemal účes strapatý/ čo úspechu sa u dám teší,/ bol ako podnos plešatý/ a zo skromných ten najskromnejší“.

Jesenina som miloval a milujem, Majakovského som obdivoval a obdivujem. Nemal som záujem ani ambíciu prekladať ich poéziu. Pre zážitok som si vystačil čítaním ruských originálov. Čo život nechcel, ale báseň hej, z Jesenina som na staré kolená preložil už spomínanú schizofrenickú poému Čierny človek. Stalo sa i to, že aj výzvu na preklad Majakovského prvej poémy Oblak v nohaviciach som prijal s mierou vzrušujúcej zvedavosti. A neľutujem. Všetličo som si uvedomil, pochopil a doplnil.

Poému Oblak v nohaviciach Majakovskij napísal v roku 1914, teda v predvečer Prvej svetovej vojny. Bol ešte mladý, politicky neskúsený i nedovzdelaný, no jeho básnický talent mal tiež vyše dvoch metrov ako jeho postava. Nebojím sa to povedať – je to poéma, v ktorej nachádzame výrazné prvky surrealistickej poetiky. Ak prijmeme tento fakt pod písmeno a/, potom musíme prijať aj fakt pod písmenom b/, a to, že európsky surrealizmus má vlastne korene a veru i prvé výhonky v Rusku. Prvý surrealistický text na Západe totiž vydali Francúzi André Bretón a Philip Soupaulte (Supó) pod názvom Magnetické pole až v roku 1921.

To isté môžeme na základe tejto poémy vysloviť aj v súvislosti s dnes už udomácneným literárnovedným termínom „konkrétna metafora“. V texte „Oblaku“ je toľko „konkrétnych metafor“, že by nad tým žasol aj náš Ján Stacho, nech mu je zem slovenská ľahká a úrodná. No a aby sme troška zabrdli aj do bulvárnych povrchností, uveďme, že Vladimír Majakovskij kdesi len tak na okraj poznamenal, že poéma sa pôvodne volala inak, lenže cenzúra...! Preto my dnes môžeme iba hádať, prípadne sa domnievať, že pôvodný názov poémy bol iný.

(Možno by bolo teraz vhodné zacitovať niekoľko definícií a charakteristík básnického smeru nazývaného surrealizmus, ale to sa dá nájsť vo všetkých literárnovedných slovníkoch. Spomedzi nich odporučím aspoň u nás takmer neznáme dielo českého literárneho vedca Viktora Kuděľku „Malý labyrint literatury,“ ktoré vyšlo v pražskom vydavateľstve Albatros v roku 1982.)

V tomto odseku poviem možno tiež dosť nevídanú informáciu a obchádzaný fakt: poéma *Oblak v nohaviciach* je vo svojej podstate ľubostná báseň. Je to báseň o stave duše po prvý raz smrteľne zamilovaného básnika. Do nám neznámej, ale historikom isteže známej Márie sa básnik zalúbil nielen ako do peknej a múdrej mladej ženy so všetkými „pé“, medzi ktorými nesmela chýbať ani „poézia“, ale aj ako do revolucionárky. Ako sa z epiky poémy dozvieme, revolucionárka ho okašľala. Revolúcia zatiaľ nie, naopak, tá mu nadbiehala. Mladučký básnik vtedy však nemohol tušiť, že v budúcnosti ho okašle aj tá. A to tak surovo, že mu naordínuje samovraždu zastrelením. Konšpiratívne jazyky tvrdia, že za tou smrťou bola sovietska tajná služba, tzv. NKVD, a to na žiadosť Stalina. Ja osobne tomu neverím. No skutočnosť, že v rakve, ktorú mu museli vyrobiť na mieru, mal pri hlave vedľa pravého spánku položenú malú kytičku kvetov, ktorej sa ochranka nedovolila dotknúť, vyvoláva vo mne pochybnosti.

Prebásňovanie poémy ma postavilo pred viaceré rébusy. V texte sú rôzne narážky a odkazy na dobové reálie i vtedy lokálne historické fakty, ktoré už dávnejšie obrástla pavučina. Zaujímavé bolo napríklad, čo je to alebo - kto je to „Varava“? Nuž nikto iný ako z Nového zákona známy zločinec Barabáš, ktorého súdili spolu s Kristom a ktorého dav žiadal prepustiť a Ježiša ukrižovať. No mne sa stále aj dnes zdá, že pokiaľ Ježiš Kristus vystúpil na nebesia a dúfajme, že tam dodnes úspeš-

ne úraduje, Barabáš sa doteraz túla svetom s ochrankou jačiacého davu.

Pre mňa ako človeka na sklonku života je veľmi zaujímavé aj to, že preklad práve tejto poémy Majakovského si vyžiadali mladí básnici, len predvčerom vstúpivší na sprivatizované pole slovenskej literatúry. Nebudem sa trápiť prečo? Možno mi pri pive alebo pri víne povedia dôvod. Budem sa toho domáhať až vtedy, keď poéma vyjde knižne aj s nejakou tou literárno- historickou a literárnovednou oblohou.

Jaroslav Rezník

Natália Murat-Oravcová
Maják, ktorý si mi majákom

(List Majakovskému - len a len jemu)

Majakovskij -
po tebe by som mala dostať
dôchodok vdovský.
Lebo som si vďaka tebe
natrhla básnické črevo
ako z nebies -
a nastal môj ďalší prerod!

Fantáziu som vypustila
na dostihovú dráhu
a moju drahú dušu s ňou -
a neviem, nemôžem
povedať: stoj!
Je to môj spoj
ku kráse, láske a slobode.
Že premýšľame podobne?

Ach, Vladko, Maják,
ktorý si mi majákom,
spi sladko,
stále si s Oľgou, so sestrami,
s Brikovcami, s matkou -
strážia tvoj pokoj,
tak sa odo mňa odpoj.